

Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку з урахуванням гендерної складової

У статті досліджено рівень інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку з урахуванням гендерної складової. Визначено чинники формування сучасної системи державного регулювання соціально-економічного розвитку в контексті гармонізації гендерних відносин.

В статье исследован уровень институционального обеспечения социально-экономического развития с учетом гендерной составляющей. Определены факторы формирования современной системы государственного регулирования социально-экономического развития в контексте гармонизации гендерных отношений.

The article examines the institutional level for social and economic development from a gender component. The factors of a modern system of regulation of social and economic development in the context of harmonization of gender relations.

Постановка проблеми. Актуалізація аналізу соціально-економічного розвитку з врахування гендерної складової тісно пов'язана з демографічними тенденціями, зокрема, фемінізацією робочої сили, та ступенем використання існуючого людського капіталу. Так, у сучасній Україні демографічна ситуація відрізняється великою гостротою і напруженістю. Зазначене обумовлюється неправильною формою статеві-вікової піраміди, оскільки нижні вікові групи менш численні, ніж верхні, що зумовлено звуженим типом відтворення населення у останні десятиліття.

Причиною такої нерівномірності в розвитку суспільства являються природно-екологічні і соціально-політичні потрясіння, якими багата українська історія ХХ ст., та супутні їм різкі погіршення рівня життя населення. До подібних наслідків призводять і умови політичної та економічної нестабільності, які викликані останніми роками хиткою системою управління з важкокерованим процесом встановлення цивілізованих норм правової держави та розвитку ринкових відносин.

Другою характерною рисою статеві-вікової структури населення в Україні є постійне збільшення частки людей пенсійного віку, яка вже значно переважає частку дітей (23,9% проти 18,1%) та скороченням чисельності населення переважно за рахунок контингентів осіб працездатного віку, як правило чоловіків. Водночас простежується тенденція до збільшення частки жінок у населенні України. Її прогнозне значення до 2050 року зростає майже на 2 відсоткових пункти і становитиме 55%. Чисельна перевага жінок зумовлюється різницею у тривалості життя, яка, за припущеннями

Міжнародного центру перспективних досліджень, збережеться впродовж усього прогнозного періоду [1, с. 21].

Подальше старіння населення в Україні та звуження основи вікової піраміди матимуть тривалий вплив на всі сторони життя суспільства. Він буде пов'язаний не лише з економічними проблемами, які породжує демографічне старіння, а й з хвилеподібною динамікою чисельності населення і його вікових контингентів, якщо народжуваність після макроекономічної стабілізації дещо підвищиться, а це тривалий час гальмуватиме формування сталого розвитку суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Більшість вітчизняних науковців подальший соціально-економічний розвиток тісно пов'язують із розвитком людського потенціалу та ступенем його використання, оскільки у постіндустріальному суспільстві (до якого прагне долучитися і Україна) першочергову роль відіграє людський фактор, який визначає:

- національну ідентичність та спроможність до самостійного розвитку, захист національних інтересів українського народу в глобальному середовищі, де відбувається постійна алокація людських та науково-інформаційних ресурсів до країн з високим рівнем ВВП на душу населення;

- можливості збільшення пропозиції економіки країни, темпи зростання продуктивності праці, конкурентоспроможність економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках товарів (послуг), робочої сили та інвестицій, структури експорту, імпорту, у тому числі, за певних несприятливих умов – експорт робочої сили, що негативно впливає на довгостроковій перспективі розвитку;

- обсяги та структуру попиту на внутрішньому споживчому ринку (шляхом зростання заробітної плати, доходів від власності і нематеріальних активів) та попит на послуги неринкового характеру (освітні, медичні, культурні) тощо [2, с. 42–44].

Зазначене обумовлює необхідність раціонального використання людського капіталу в умовах фемінізації, скорочення та прискореного старіння населення України.

Мета статті – дослідити рівень інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку з урахуванням гендерної складової. Визначити чинники формування сучасної системи державного регулювання соціально-економічного розвитку в контексті гармонізації гендерних відносин.

Виклад основного матеріалу. Численні теоретичні та емпіричні дослідження доводять, що сприятливе макроекономічне середовище – необхідна, але недостатня умова для раціонального використання людського капіталу. Важливу роль у цьому процесі відіграє інституційне середовище, яке є не-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

від'ємною складовою механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку та передбачає існування відповідних соціальних і економічних інститутів, через які сучасна національна система адаптується до нових умов існування.

Основними складовими інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку з урахуванням гендерної складової є насамперед існуюча в державі нормативно-правова база та звичаєве право (традиції, культура, стереотипи), діюча організаційна структура системи управління та інструментарій, який використовується нею для здійснення визначених впливів на економіку (див. рис.).

Нині на формування інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку в Україні значний вплив має низка чинників, які доцільно поділити на національні та глобальні. До національних чинників належать насамперед об'єктивні потреби та тенденції соціально-економічного розвитку, характер політичного устрою, бажання держави приєднатись до різноманітних регіональних і міжнародних угод та організацій. До глобальних – безпосередня участь держави у регіональних і міжнародних організаціях, яка зумовлює перегляд інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку та формування нових інститутів і механізмів, які б політично відобразили світові глобальні процеси.

Сьогодні економічна глобалізація визнана як об'єктивний процес світової економіки. Зважаючи на це, держава та державні об'єднання, що існують нині у тісному економічно-

му, політичному, екологічному і культурному взаємозв'язку, незалежно від їхнього міжнародного становища, не в змозі відмежуватись від подій, що відбуваються у світі. Економічне зближення й інтеграція продовжують поглиблювати світовий розподіл праці, посилювати внутрішньогалузеву та міжгалузеву кооперацію. Із технічних ланцюгів створюється своєрідна світова павутина виробничих зв'язків. Паралельно йде процес концентрації та інтернаціоналізації власності на засоби виробництва. Виникають все більш могутні транснаціональні виробничо-економічні об'єднання зі своїми національними органами координації, регулювання та управління. Йде становлення глобальної економіки як єдиного організму, в якому все взаємопов'язане.

Разом із тим поряд з економічними перспективами України в контексті глобального розвитку, серед яких орієнтована на міжнародну конкурентоспроможність транснаціоналізація української економіки, зважена політика регіональної інтеграції з пріоритетом органічного входження в євроринок, ефективна взаємодія зі світовими регулятивними організаціями, одним з принципових умов успішної інтеграції у світове співтовариство є своєчасна розробка гендерних стратегій сталого розвитку України та урахування гендерної складової у державному регулюванні соціально-економічного розвитку.

Сучасна державна гендерна політика, яка вже почала формуватися у нашій країні, базується на основі міжнародних актів, ратифікованих Україною та прийнятих нею норма-

* Складено автором за матеріалами [2, с. 62; 3, с. 16; 4, с. 155].

Основні складові та чинники формування інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку з урахуванням гендерної складової

тивно-правових документів щодо рівноправності осіб незалежно від статі в усіх сферах життєдіяльності.

Конвенцією «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», яка була схвалена ООН у 1979 році та ратифікована Україною у 1980 році, на держави-учасниці покладено низку зобов'язань. Серед яких:

- включення принципу гендерної рівності у свої національні конституції або інше відповідне законодавство та забезпечення за допомогою закону чи інших відповідних заходів практичного впровадження цього принципу;

- прийняття відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції, там, де це необхідно, для заборони дискримінації щодо жінок;

- встановлення юридичного захисту прав жінок на рівній основі з чоловіками і забезпечення за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективного захисту жінок проти будь-яких проявів дискримінації;

- життя всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов та практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок [5, с. 68].

Україна відповідно до вимог згаданої вище конвенції включила принцип рівноправності осіб незалежно від статі до Конституції, яка створила правову базу подальшого розвитку гендерного законодавства. Так, основні положення Конституції України забезпечують принцип рівноправності жінок і чоловіків, що свідчить про вихід української держави й громадянського суспільства на європейський і світовий рівень вирішення гендерних проблем та забезпечення гармонізації гендерних процесів як важливого аспекту розвитку людського потенціалу.

Згодом ідея забезпечення раціональних гендерних пропорцій, а також пошук механізмів її оптимального втілення в життя знайшли своє відображення у постанові Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 року «Про національний план дій на 1997–2000 роки щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі у суспільстві» та постанові Кабінету Міністрів України №479 від 6 травня 2001 року «Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 роки». Останній містить заходи щодо підвищення ролі жінок в українському суспільстві, серед яких варто виділити такі:

- розробити і подати пропозиції щодо поліпшення становища жінок, більш широкого залучення їх до активної участі в усіх сферах життя суспільства, сприяння розкриттю їх інтелектуальних і творчих можливостей;

- привести систему показників гендерного розвитку у відповідність із вимогами ООН щодо підготовки Національних статистичних доповідей про становище жінок та чоловіків;

- провести другий Всеукраїнський конгрес жінок «Пекін+6» за підсумками реалізації в Україні заключних документів Всесвітньої конференції із становища жінок (Пекін, 1995 рік) та Спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками та жінками, ро-

звиток і мир у XXI столітті» з метою вироблення стратегії дій, спрямованих на створення рівних для жінок і чоловіків можливостей брати участь у політичному, соціальному й культурному житті та залучення жінок до прийняття рішень на всіх рівнях влади;

- вивчити питання про збалансоване за статями представництво жінок і чоловіків у органах державної влади та подати Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо ефективного формування резерву кадрів для органів виконавчої влади;

- провести експертизу законодавчих актів України стосовно забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерна експертиза) з метою приведення законодавства у відповідність з міжнародними актами й договорами та за результатами цієї експертизи подати пропозиції Кабінетові Міністрів України.

Враховуючи те, що на всіх етапах розвитку української державності законодавство залишається важливим важелем управління суспільством, а правильне відображення потреб життя, ефективність, повнота й своєчасність законодавчих рішень, якісні закони на сучасному етапі стають визначальними чинниками економічних перетворень України та її політичного, соціального і духовного оновлення, зроблено перший крок з формування нормативно-правової бази з утвердження гендерної рівності – ухвалено Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків» та розроблена Державна програма гармонізації гендерних процесів в українському суспільстві на 2006–2010 роки. В останній відображено:

- систему стратегічних напрямів, які покликані визначити систему вимог і критеріїв, що відображають сучасні уявлення про соціальну справедливість у розподілі ролей між жінками і чоловіками у політичному і суспільному житті, соціально-трудових відносинах, бізнесі, при розподілі власності тощо;

- перспективи розвитку держави в контексті розбудови гендерної демократії, що мають забезпечити проведення соціально відповідальної політики та розкриття громадянського потенціалу кожної особистості без ураження прав і свобод за ознакою статі;

- підвищення рівня загальної і політичної культури українського суспільства, показниками якого є можливість самореалізації громадян і забезпечення рівності статей в усіх сферах життєдіяльності, включаючи суспільне виробництво, соціально-трудові та сімейні відносини.

У рамках визначених гендерних стратегій сталого соціально-економічного розвитку програмою зазначені пріоритетні завдання стосовно політики гармонізації гендерних процесів в Україні, серед яких:

- формування та реалізація державної політики у сфері забезпечення оптимальних гендерних пропорцій;

- створення відповідної нормативно-правової бази;

- приведення галузевих нормативно-правових актів у відповідність із Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері забезпечення оптимальних гендерних пропорцій;
 - удосконалення механізму здійснення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів;
 - створення інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
 - впровадження гендерних підходів у діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
 - підготовка та опублікування державної доповіді про виконання в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», щорічної державної доповіді щодо гармонізації гендерних процесів в Україні;
 - забезпечення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади у вивченні гендерних питань з науково-дослідними установами Національної академії наук, наукових та експертних досліджень громадських організацій та міжнародних агентств;
 - підтримка громадських ініціатив, спрямованих на формування гендерної культури, подолання усталених стереотипів щодо ролі та місця жінок у суспільстві;
 - залучення до підготовки рішень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення оптимальних гендерних пропорцій вітчизняних та міжнародних громадських організацій;
 - організація громадського обговорення проектів нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення оптимальних гендерних пропорцій;
 - проведення конференцій, засідань за круглим столом, навчальних семінарів, інших масових заходів;
 - проведення інформаційно-просвітницької роботи з питань ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі, подолання стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві, утвердження духовних цінностей, формування відповідального материнства і батьківства, забезпечення гендерного паритету в духовній сфері;
 - забезпечення включення гендерної складової до програм соціально-економічного розвитку регіонів та галузей, а також дотримання оптимальних гендерних пропорцій під час вирішення кадрових питань у центральних та місцевих органах виконавчої влади;
 - проведення моніторингу з дотримання засобами масової інформації вимог із забезпечення рівноправності статей під час розміщення рекламних оголошень стосовно працевлаштування, публікації матеріалів щодо ситуації на ринку праці, а також висвітлення ролі жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності [6].
- Очікуваними результатами від виконання Державної програми гармонізації гендерних процесів в українському суспільстві є: стабілізація соціально-економічного становища у державі та забезпечення злагоди у суспільстві; підвищення рівня та якості життя жінок і чоловіків; забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків у працевлаштуванні,

просуванні по службі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, провадженні підприємницької діяльності, поєднанні трудової діяльності з виконанням сімейних обов'язків; продовження процесу формування державної політики у сфері забезпечення оптимальних гендерних пропорцій; підвищення рівня соціально-правового захисту жінок і чоловіків; розробка ефективного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків як на державному, так і на місцевому рівні; забезпечення розвитку паритетної демократії в Україні; спрямування зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості на підвищення ефективності проведення державної політики у сфері забезпечення оптимальних гендерних пропорцій [7].

Вважаємо за необхідне відзначити прогресивність змісту зазначених вище нормативних актів, оскільки вони пов'язують подальший суспільний розвиток з ідеєю автономності таких елементів соціальної структури, як людина, сім'я, основою демократизації, у тому числі гендерної, визначають суверенітет, самостійність, свободу вибору, активність дії, а не державний патерналізм. За такого підходу становище жінки і чоловіка розглядається у взаємозв'язку із створенням рівних можливостей для обох статей.

Процеси демократичної перебудови суспільства в контексті гендерних процесів спричинили створення нових державних структур, які здійснюють діяльність щодо вирішення гендерних проблем. Разом із громадськими структурами вони становлять національний механізм гармонізації гендерних процесів у соціально-економічному розвитку.

Першим державним органом, який привернув увагу до існування гендерних проблем в Україні, зокрема, наявності значних гендерних диспропорцій в соціально-економічному розвитку, була Постійна комісія у справах жінок, охорони сім'ї, материнства і дитинства, створена у 1990 році Верховною Радою України. Парламентська комісія висунула як державну проблему – подолання гендерних диспропорцій в українському суспільстві, правового забезпечення цього процесу, поліпшення умов праці, соціального захисту сім'ї, захисту прав дитини. За її ініціативи Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини та привернула увагу до невиконання Україною Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок.

Як логічне продовження розпочатого творення системи органів з питань статусу жінок у 1995 році, було створено Комітет у справах жінок, материнства і дитинства при Президентові України, який припинив своє існування у 1996 році після створення Міністерства України у справах сім'ї та молоді. У затвердженому Указом Президента України від 4 грудня 1996 року Положенні про Міністерство України у справах сім'ї та молоді зазначається, що цей центральний орган забезпечує проведення у життя політики з питань, сім'ї, жінок, молоді та дітей на всій території України, здійснює керівництво дорученою йому сферою

управління, несе відповідальність за її стан та розвиток. Проте, очевидним у роботі міністерства, як і інших зазначених структур, є охоронне спрямування політики стосовно жінок. На жаль, серед завдань міністерства не йшлося про сприяння творенню гендерної демократії в країні, що визначено основними напрямками діяльності для світового співтовариства на Четвертій Всесвітній конференції і становища жінок (Пекін, 1995 рік), документи якої схвалені керівником делегації України.

З метою здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини й громадянина та захисту прав кожного на території України і у межах її юрисдикції на постійній основі ВРУ у грудні 1997 року прийняла Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». У березні 1999 року був створений Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, а з 2000 року питаннями становища жінок став опікуватись Департамент у складі Державного комітету України у справах спорту та туризму. Відповідно до Указу Президента України «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 року Державний комітет України у справах сім'ї та молоді був ліквідований і на його базі та Державного комітету України по телебаченню і радіомовленню був створений Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України. Указом Президента України «Про реорганізацію Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України» від 22 листопада 2001 року №1132/2001 створено Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, який згодом був трансформований у Міністерство у справах сім'ї, дітей та молоді України з розширеними повноваженнями щодо державного забезпечення оптимальних гендерних пропорцій в Україні. Серед його завдань пріоритетними є: розроблення стратегії державної гендерної політики; здійснення моніторингу результатів гендерної політики; контроль та оцінювання ефективності програм сприяння гармонізації гендерних процесів; координація залучення фінансових та інших ресурсів на виконання проєктів та державних програм розвитку оптимальних гендерних пропорцій рівності, контроль за їх витратами; підтримка наукових досліджень з гендерної проблематики; здійснення координації роботи щодо врахування гендерних факторів у проєктах нормативних актів та програм; співпраця з широкою громадськістю та міжнародними агенціями у просуванні ідей гармонізації гендерних процесів; забезпечення діяльності Ради при Кабінеті Міністрів України [5, с. 298–299].

Варто відзначити, що проблемами становища жінок в Україні опікуються також органи, створені при Міністерстві охорони здоров'я України, Міністерстві праці і соціальної політики України та інших, які лише перебудовуються в осмисленні та втіленні гендерної політики.

Поряд з існуючими нормативно-правовими актами та відповідними регулюючими органами, слід наголосити і на соціальній корисності звичаєвих норм, які доповнюють і тим

самим стверджують, що в основі економіки лежать не тільки домовленості та зв'язки, які тримаються на грошах. Попри корисність подібних звичаєвих норм для неперервного функціонування економіки, нерівність при розподілі отриманих внаслідок цього благ все ж має місце. Так, упродовж останніх років внаслідок допущених помилок у соціально-економічній політиці Україна у світі за рівнем людського розвитку із урахуванням гендерного чинника перемістилася з 57-го (2004) на 62-ге (2006) місце. Якщо розглянути показник гендерного розвитку (GDI), то він в Україні значно нижчий, ніж загальний показник людського розвитку (HDI) (відповідно 0,62 проти 0,77) [8, с. 53]. Така ситуація свідчить про наявність гендерних викривлень у суспільному житті за основними індикаторами людського розвитку. Причому якщо у попередні роки гендерний розрив у рівні доходів на користь чоловіків компенсувався високими за освітніми стандартами рівнем освіти жінок та значним перевищенням очікуваної тривалості їх життя над очікуваною тривалістю життя чоловіків, то за останніми даними навіть ці показники не компенсують інші прояви гендерних диспропорцій соціально-економічної системи.

Висновки

Враховуючи, що формально в Україні не існує дискримінації за ознакою статі, оскільки Конституція, закони України та відповідні нормативно-правові акти гарантують важливий аспект принципу забезпечення оптимальних гендерних пропорцій: необхідність застосування однакових стандартів і обов'язків до всіх без винятку осіб, а отже абсолютно виключають соціально-статеві обмеження у будь-якій сфері, виникає питання стосовно істинності існування гендерних диспропорцій у соціально-економічному розвитку України та чинників, які стоять на перешкоді їх усунення. Зазначене обумовлює необхідність детального дослідження чинників формування гендерних диспропорцій в економіці України.

Література

1. Потенціал України та його реалізація: аналітичний звіт міжнародного центру перспективних досліджень. – К., 2008. – 55 с.
2. Геець В.М. Доктрина довгострокового економічного розвитку / В.М. Геець, Б.Є. Кваснюк, М.І. Скрипниченко // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – С. 39–136.
3. Жуковська А. Інституційне забезпечення національних систем державного регулювання економіки: чинники впливу та шляхи вдосконалення / А. Жуковська // Наука молода. – 2008. – №9. – С. 15–22.
4. Яременко О.Л. Інституційна архітектоніка та соціально-економічна динаміка / О.Л. Яременко, А.А. Гриценко, Т.О. Артьомова // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – С. 155–204.

5. Грицяк Н.В. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: [монографія] / Н.В. Грицяк – К.: Видавництво НАДУ, 2004. – 384 с.

6. Про затвердження державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України (від 27 грудня 2006 р. № 1834 25).

7. Програма та методичні рекомендації до курсу «Гендерні проблеми сталого розвитку України»; Проект «Сприяння гендерної рівності» ПРООН.

8. Герасименко Г.В. Гендерні аспекти соціальної політики в Україні: [монографія] / Г.В. Герасименко – Умань: СПД Сочинський, 2008. – 250 с. – Бібліогр.: с. 218–226 (149 назв).

Я.В. ШАБЛІНА,
аспірантка, НДЕІ

Вплив ТНК на конкурентоспроможність економіки України

Наведено результати дослідження ступеня входження України до світових процесів глобалізації. Проаналізовано вплив наявних в українській економіці ТНК іноземного походження на її конкурентоспроможність як приймаючої держави. Встановлена необхідність в активізації транснаціоналізації української економіки шляхом створення власних транснаціональних структур, використовуючи досвід провідних іноземних ТНК.

Приведены результаты исследования степени вхождения Украины в мировые процессы глобализации. Проанализировано влияние имеющихся в украинской экономике ТНК иностранного происхождения на ее конкурентоспособность как принимающего государства. Определена необходимость в активизации украинской экономики путем создания собственных транснациональных структур, используя опыт ведущих ТНК.

The article deals with the results of the entry level research of Ukraine into the global processes. It analyzes the impact of existing in the Ukrainian economy foreign TNC's in its competitiveness as a host state. It identifies the need to activate the transnationalization in the Ukrainian economy by creating their own transnational structures, using the experience of leading foreign TNC's.

Постановка проблеми. Успіх, процвітання та конкурентоспроможність економіки України, як і будь-якої іншої держави, суттєво залежить від розвиненості її міжнародних відносин й масштабів включення країни до процесів глобалізації – всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації. Що свідчить про практичну доцільність та перспективність активної ролі України в інтеграційних процесах, оскільки на сьогодні глобалізація стає пріоритетною тенденцією світового розвитку, головним фактором впливу на процеси розвитку, ізоляція від яких означає не захищеність, а деградацію.

Результатом та основною дією особаю глобалізації є ТНК, присутність яких на вітчизняному ринку суттєвим чином впливає на українську економіку, добробут населення та конкурентоспроможність країни й висуває на передній план

питання про створення подібних структур національного походження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Загальнотеоретичні та методологічні аспекти розвитку процесів глобалізації, функціонування ТНК, а також їх впливу на конкурентоспроможність економіки та країни викладені провідними світовими організаціями, серед яких ООН [1, 2], Всесвітній економічний форум [3], політологічний журнал Foreign Policy [4], вітчизняними і зарубіжними науковцями. Серед них Л.Л. Антонюк [5], Н.І. Гражевська [6], Д.Г. Лук'яненко [7], В.Р. Сиденко [8] та ін.

Мета статті – дослідження впливу діяльності ТНК на конкурентоспроможність економіки України у двох аспектах: як приймаючої країни, так й у перспективі країни базування, надання рекомендацій щодо ефективного використання результатів наслідків діяльності ТНК для підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація як економічне явище стала важливим елементом світової системи, тією впливовою силою, що визначає подальший розвиток цивілізації, призводить до загострення міжнародної конкуренції як на макрорівні – окремих економік, так і на мікрорівні – окремих фірм і фінансових інститутів, впливає на формування конкурентних середовищ окремих країн.

А отже, для будь-якого суб'єкта господарювання, в тому числі й держав, важливим є не залишатися осторонь, а брати активну участь у соціально-економічному розвитку сучасного глобалізованого світу.

Ступінь глобалізованості країни за версією журналу Foreign Policy виражається індексом глобалізації, котрий базується на чотирьох узагальнених показниках: розвиток економічної інтеграції, міжнародні контакти, розвиток глобальних технологій, включення у глобальні політичні процеси.

Політологічний журнал Foreign Policy за 2007 рік опублікував «Рейтинг глобалізації» (Globalization Index), який охоплює дані по 72 країнам світу, що представляють 88% населення земної кулі і більш ніж 97% світової економіки. З пострадянських країн в ньому враховувалися Росія, Україна